

*D. Spisi
Durekovega Jurčka
V javnost dal Franjo Lincek*

Kako je bilo v starih časih

V starih časih ni bilo tako kakor je sedaj, ko so novi časi. V starih časih smo pri nas imeli uro, ki jo je oče od jeze metal po kolarnici. Ura je namreč vsakih pet minut stala po eno uro in je šla le tedaj, kadar jo je naganjal oče. Drugi dan jo je nesel oče h kovaču, da jo popravi. Kovač jo je potipal parkrat s kladivom, da je ura zagagala. Potem je šla le, če je šel tudi oče. To je očeta tako razkačilo, da jo je udaril po hrbtu in jo od jeze prodal kovaču za staro železo.

Potem smo bili pol leta brez ure in je hodil oče gledat na dvorišče, koliko je ura. Tam je namreč imel star lonec in točno ob dvanajstih je nanj posijalo sonce. Zato je oče vedno vedel, kdaj je dvanajst. Kadar je bilo oblačno, pa je dejal:

»Le tiho bodi, Jurek! Ko bo zazvonilo pri cerkvi poldan, bo ura točno dvanajst. Zato je vseeno, ali sije sonce na smrdljivo dvorišče ali ne!«

Take ure so bile kaj priročne. Ni jih bilo treba ne navijati, ne popravljati. Šle so kar same od sebe, kakor da so namazane.

Moj oče pravi, ko je še on platno prodajal po vasi, so pri njih doma predli. Slišal je, da so nasadili na njivo lan in ga potem pretepli s palicami. Tega se je lan tako ustrašil, da se je pri priči spremenil v predivo. Zdaj jih ni več dobil. Predivo so obesili na kolovrat in stara babica je pričela presti. Zraven pa je pela:

»Le predi, Urška, predi, prav tako nit naredi,
da se ne bo trpinčila in tud' ne palca trgala.
dr, dr, br, br, dr, dr!«

To pesem je baje zložil slavni Slomšek, ki je bil lavantinski škof na Koroškem, a je potem šel na Štajersko in so nesli za njim škofovski stol. Tako je prišel v Maribor in je tam ostal. Bil je edini škof, ki je poznal Blažeta in Nežico ter ju poslal v šolo. Tisto šolo so imeli ob nedeljah. Ves teden so bili prosti, le ob nedeljah so se učili. V tako šolo bi tudi jaz rad hodil. Škoda, da je Slomšek umrl. Če bi še živel, bi šel k njemu in ga prav lepo prosil, da bi imeli pri nas samo ob nedeljah šolo in to kvečjemu eno uro. Slišal sem, da je bil Slomšek dober in blag mož ter bi gotovo ustregel moji prošnji.

Ko je v starih časih napredla babica poln kolovrat niti, so te niti navili v štrene ter jih zanesli k tkalcu v framsko Pohorje. Tam je stanoval v krasni koči učenjak, ki je nosil na nogah cokle in ki je metal take niti križem kražem, sem ter tja, počez in navzkriž, povprek in okoli, naprej in nazaj — in tako naredil iz samih niti balo platna. Platno so potem nesli domov in ga belili na gmajni. Ako je bilo vroče, so ga polivali z vodo, da se ni vžgalo. Na tako platno so rade sedale goske in delale na njem kupe. Tako je dobilo platno lepo in trpežno barvo.

Potem je prišla na gmajno stara babica ter urezala s škarjami iz platna srajce, brisače, robce, prte, rjuhe, klobuke, copate in drugo domačo robo. Tako so se oblekli vsi in so rekli, da imajo narodne noše. Na hrbet so si napravili z rdečo kredno narodne okraske. Tovarne so imele takrat v starih časih malo dela in so večinoma stale prazne. Le iz dimnikov se je še kadilo, kadar je bila megla. Ko se je babici polomil kolovrat, so prišle na vrsto tovarne. Moj oče pravi, da so potem skurili tisti kolovrat.

V šoli nam je pravil gospod učitelj, da so šli v starih časih trije gospodje iz Maribora na Veliko kapo. S seboj so nesli dva debela kilograma kave. Kava pa ni bila zmleta, niti pražena, niti kuhana, ampak še surova in zrnata. Na hribu so naročili stari ženki Kunigundi, ki je pasla ovce in tri koze, naj jim skuha kavo. Kunigunda je mislila, da se kuha kava tako kakor bob in fižol, in je pristavila k ognju poln lonec vode. V njo je vrgla vso kavo ter jo pričela kuhati. Dve uri je vrela kava, pa je še bila trda. Ker pa Kunigunda ni imela zob, je ni mogla pokusiti, če je že mehka. Zato jo je kar odcedila in lepo zabelila ter jo postavila na mizo. Gospod učitelj ni pravil naprej. Jaz pa si mislim: Ko so prišli gospodje nazaj, so sedli k mizi ter jedli kuhano kavo. Pri tem, ko so jo grizli, so jim švigale iskre izpod čeljusti. Moj oče pravi, da je nekoč poleg fižola pregriznil kamen, ki se mu je zasvetil v ustih. Ko so se trije gospodje najjedli take kave, jih je začelo ščipati po trebuhu in so se skotalili preko Ribnice v Dravo. Tako so prišli domov. Doma so hitro povedali, kako je bilo v starih časih, ko še stara ženka Kunigunda pod Veliko kapo ni poznala kave.

V starih časih se tudi ni bilo treba umivati vsak dan. To so si izmislili v šoli. Zobe so si snažili s črnim kruhom in so se jim svetili kakor dimnikarju. V tednu Rdečega križa so dobili vsi gibanice in so jih jedli, da

je bilo veselje. Ako jih je zeblo v ušesa, so se namazali z mastjo, roke pa so tiščali v žep. Tako so čakali, dokler ni prišla pomlad in z njo novi časi.

Mi živimo v novih časih. Nekateri jim pravijo tudi moderni časi. Zato je tudi naša šola lahko moderna. Gospod učitelj pravi, da bodo moderni časi postali nekoč tudi stari časi in bodo osiveli kakor Jernačeva Bedračka, ki je danes stara že preko sto let in bi bila še bolj, da ni lani umrla.

Ko bodo postali naši časi stari časi, se bomo mi mazali z mastjo in čakali novih časov. Nove čase najdemo v koledarjih in jih lahko že sedaj gledamo. Jaz sem včeraj gledal tak novi čas. Bil je zelo lep in še prav nič umazan. Videl sem ga v Mohorjevem koledarju, ki ga je prinesel oče iz župnišča.

Kakšen pomen ima šola

Šola ima velik in zelo lep pomen. Moj oče pravi, da se je takrat krasno zaslužilo, ko so zidali pri nas novo šolo, in da nima on ničesar proti temu, ako bi postavili vsako leto novo šolo. On je pomagal zidarjem in ko ti niso imeli več dela, je šel med tesarje in nazadnje še med pokrivače. Njegove zasluge za našo šolo so torej silno velike in koristne.

»Ni ga kota v šoli, ki ga ne bi jaz povohal!« pravi oče.

Šola ima tudi ta pomen, da ni učitelj brez dela. Da mu ni preveč dolgčas, pokliče učence v šolo. Sam ni rad v šoli. Ako kateri manjka, se vedno huduje:

»Kje si pa včeraj bil?«

Za učence ima šola pomen, da se lahko pozimi grejemo, poleti pa nam ni treba delati. Šola tudi zelo koristi steklarju. Ko sem šel včeraj v šolo, mi reče gospod steklar Firbec:

»Jurček, stegni se malo in razbij nekaj šip v šoli, da bom spet kaj zaslužil! Kupim ti zato presto!«

Tudi pečar se vedno veseli šole. Silno je vesel, kadar ga pokličejo v šolo. Pečar nikoli ne zamudi. Vsako leto popravlja peči in jih popravlja tako vneto in natančno, da se mu kar kadi za hrbtom.

Tudi mizar se zelo zanima za šolo in naše ročno delo.

»Fantje, ali kaj pridno režete klopi in razbijate podnice?« nas je vprašal zadnjič. »Le pošteno jih zmikastite, potem vam naredim nove!«

Šola je torej zelo koristna. Najbolj koristna pa je v počitnicah, ko jo lahko popravljajo na vseh koncih in krajih. Naš gospod učitelj nam je pravil zadnjič:

»Veste, otroci, koliko stane letno vzdrževanje naše šole? Kaj mislite?«

»Nič ne mislimo!« odvrnem jaz. »Moj oče vedno pravi: „Jurek, le ne misli preveč, če te drugi vprašajo, kaj misliš, ampak misli le takrat, ko te ne vprašajo!“ Zadnjič sem mislil, kako bi prišel na Čebularjevo črešnjo. Ako bi me vprašal gospod Čebular, kaj mislim, bi jih dobil! Tako pa nisem nič mislil in ko je odšel gospod Čebular, sem splezal na črešnjo in se jih nazobal do sitega!«

Takrat reče gospod učitelj:

»Ne kvasi neumnosti, Jurek! Sedaj imamo praktično znanje! Torej k stvari! Dragi moji, ali veste, da stane šolo vsak izmed vas najmanj 50 dinarjev na leto?«

»Kaj bi tisto?« se vmeša Grilov Nacek, »dajte mi polovico tega, pa ostanem doma!«

»Jaz tudi, jaz tudi!« smo se drli vsi povprek. Jaz pa vstanem in rečem:

»Tako je, gospod učitelj! To je praktična stvar! Šola bo zaslužila polovico in mi polovico! Jaz bi si takoj kupil frnikul, malo žogo, pest smodnika in tri preste. Če bi še bil kje kaj dolžan, bi tisto naložil v hranilnico in za obresti bi si kupil kratke hlače. Te so mi malo predolge in mi Žmurkov Polde vedno stopa nanje. Potem bi šel nalagat kamen na kamen in bi napravil palačo, iz zrnja pa pogačo. Pogačo bi pojedel, palačo pa prodal. Potem bi začel zopet iznova. Postal bi kapitalist kakor je moj oče in bi šel med delavce. To bi bil praktičen konec!«

Dihurjev Tone ni bil tako brihten kakor jaz. Drugega ni vedel, kakor da mu je pravil krojač Krivobrkec, da strgamo šolarji premalo hlač. Priporočal je, da bi se bolj drsali po klopeh in da bi se videlo iz hlač kaj svetlega! Pozimi smo se menili z voznikom Glisto, ki nam je svetoval:

»Kurite, fantje, kurite, da vas ne bo zeblo in da se kateri ne prehladi in ne umrje! Če bo zmanjkalo drv, jih bo že naročila šola in jaz jih bom vozil! Šola je dobra in zelo potrebna reč!«

Kakor vidimo, ima šola veliko lepih pomenov in ni škoda tistega denarja! Gospod učitelj nam je razlagal tudi, da je šola zato na svetu, da napravi iz divjakov poštenjake in pametne ljudi. Jaz bi to skoraj verjel. Kajti divjaki žro ljudi, mi pa, ki hodimo v šolo, jemo krompir in kislno zelje. Moj oče vedno pravi:

»Kislno zelje je za hudimana dobra jed, posebno še, če stopi vanj kakšna svinjska noga ali pa rilec!«

Nisem še videl, kako bi hodil rilec ali pa svinjska noga po zelju. Zato bom prihodnjič prinesel k mizi malega pujska in ga postavil v skledo. To bo oče vesel!

Kakor se mi zdi, ima šola najlepši pomen o božiču, ko je božičnica in delijo darila. Takrat smo vsi v šoli, tudi tisti, ki pridejo na leto le enkrat. Jaz mislim, če bi bila božičnica vsak dan, bi nihče ne manjkal in bi hodila vsa Žabja vas v šolo. Jaz sem dobil lani za božičnico nove čevlje. Takrat je imela šola zame najlepši pomen. Takih pomenov bi še rad imel več!

